

HÜZÜN TURİZMİ ZİYARETÇİLERİNİN DENEYİMLERİNE YÖNELİK STRATEJİK DENEYİMSEL MODÜL FENOMENİ BAĞLAMINDA BİR DEĞERLENDİRME: ULUCANLAR CEZAEVİ MÜZESİ ÖRNEĞİ¹

An Evaluation In The Context Of The Strategic Experiential Modules Phenomenal For The Experiences Of The Dark Tourism Visitors: Example Of Ulucanlar Prison Museum

Arş. Gör. Dr. Yusuf BAYRAKTAR

Atatürk Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, Erzurum / Türkiye
ORCID: 0000-0001-6625-9320

İsmail BAYRAM

Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum / Türkiye
ORCID: 0000-0001-8840-9203

Arş. Gör. Serhan ORAL

Atatürk Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, Erzurum / Türkiye
ORCID: 0000-0002-0003-5567

Cite As: Bayraktar, Y.; Bayram, İ. & Oral, S. (2021). "Hüzün Turizmi Ziyaretçilerinin Deneyimlerine Yönelik Stratejik Deneyimsel Modül Fenomeni Bağlamında Bir Değerlendirme: Ulucanlar Cezaevi Müzesi Örneği", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 7(45): 1074-1088.

ÖZET

Duyusal temelli bir kavram olarak tanımlanan deneyim bireylerin aldıkları mal veya hizmet sonucu edindikleri tecrübeleri davranışa dönüştürmeleri olarak tanımlanmaktadır. Araştırmaya konu olan stratejik deneyimsel modüller ise bireylerin deneyimlerine farklı anlamlar yüklemesi olgusudur. Schmitt (1999) tarafından oluşturulan stratejik deneyimsel modüller beş başlık altında toplanmıştır. Bunlar, "duyusal, duygusal, düşünsel, davranışsal ve ilişkisel" deneyim olarak isimlendirilmiştir. Araştırmanın amacı hüzün turizmi ziyaretçilerinin deneyimlerini stratejik deneyimsel modüller kapsamında değerlendirmektir. Bu kapsamda betimsel analiz yöntemi kullanılarak Ulucanlar Cezaevi Müzesi'ni ziyaret eden turistlerin deneyimlerini yansıttıkları TripAdvisor platformu ve müze ani defterinde bulunan 478 ifade stratejik deneyimsel modüller bağlamında değerlendirilmiştir. Analiz edilen 478 ifade arasından 845 bağlantı noktası ortaya çıkmıştır. Araştırma sonucunda ziyaretçilerin yoğun olarak duygusal deneyim yaşamalarına karşın deneyimlerini davranışa dönüştürme oranları dikkate alındığında en düşük boyutun davranışsal deneyim olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hüzün Turizmi, Deneyimsel Turizm, Stratejik Deneyimsel Modüller, Fenomenoloji

ABSTRACT

Experience is defined as the individuals transforming their experiences gained as a result of the goods or services they receive into behavior. Experience is an emotionally based concept. The strategic experiential modules that are the subject of the research are the fact that individuals attribute different meanings to their experiences. Strategic experiential modules created by Schmitt (1999) are grouped under five headings. These have been named as "sense, feel, think, act and relate " experience. The aim of the research is to evaluate the experiences of the dark tourism visitors within the scope of strategic experiential modules. In this context, using the descriptive analysis method, the TripAdvisor platform where the tourists visiting the Ulucanlar Prison Museum reflect their experiences and the 478 statements in the museum diary were evaluated in the context of strategic experiential modules. In this context, using the descriptive analysis method, 478 statements in the TripAdvisor platform and in the museum diary, where the tourists visiting the Ulucanlar Prison Museum reflect their experiences, were evaluated in the context of strategic experiential modules. 845 junction points emerged from the 478 expressions analyzed. As a result of the research, it was determined that the lowest dimension was behavioral experience, considering the rate of converting their experiences into behavior despite the intense emotional experiences of the visitors.

Key words: Dark Tourism, Experiential Tourism, Strategic Experiential Modules, Phenomenology

1. GİRİŞ

Bireylerin turistik ürün tercihlerini etkileyen faktörler dikkate alındığında üründen elde edilecek faydalar ve ürünün nitelikleri artık ikinci planda kalmış ve tüketicilerin elde ettikleri deneyimler daha kayda değer bir konuma erişmiştir. Bu doğrultuda turistik tesisler ürün odaklı pazarlama stratejileri yerine müşteri odaklı yaklaşımları benimsemekte ve müşterilerin deneyimleri üzerine çalışmalar yürütmektedir. Tüketici deneyimi üzerine odaklanan pazarlama stratejisi deneyimsel pazarlama biçiminde kavramsallaşmıştır.

Deneyimsel pazarlama anlayışı geleneksel pazarlama anlayışına kıyasla daha fazla tüketici kararlarına ve deneyimlerine odaklanmaktadır. Bu doğrultuda Schmitt (1999) tarafından geliştirilen stratejik deneyimsel

¹ Bu makale MTCO 2021'de İngilizce özet bildiri olarak sunulmuştur.

modüller kuramı deneysel pazarlamanın temelini oluşturmaktadır. “duyusal, duygusal, düşünsel, davranışsal ve ilişkisel” biçiminde tanımlanan deneyimin boyutları, müşterilerin tüketim sırasında yaşadıkları deneyimleri farklı bakış açılarıyla ele almaktadır.

Hüzün turizmi ziyaretçilerinin yaşadıkları deneyimleri stratejik deneysel modüller bağlamında değerlendirmeyi amaçlayan bu araştırmanın birinci bölümünde Schmitt (1999) tarafından alan yazına kazandırılan stratejik deneysel modüller kavramsal olarak incelenmiştir. İkinci bölümde hüzün turizmi kavramı ele alınmış ve araştırmanın çalışma alanı olarak belirlenen Ulucanlar Cezaevi Müzesi’ne yönelik teknik detaylar verilmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılan araştırmanın metodolojik bakışı üçüncü bölümde ele alınmıştır. Araştırma betimsel analiz sonuçlarının yorumlanması ile birlikte sonlandırılmış ve birtakım öneriler geliştirilmiştir.

2. HÜZÜN TURİZMİ KAVRAMI

Hüzün turizmi kavramı ilk olarak Lennon ve Folley (1999) tarafından literatüre kazandırılmış ve tarihin uzak geçmişinde gerçekleşen kötü olayların yaşandığı yerlere yapılan seyahatler olarak tanımlanmıştır. Ölüm, acı ve yıkım gibi olaylara ticari özellik kazandırılarak sunulması ve bu aktivitelere katılma amacıyla yapılan seyahatler hüzün turizmi olarak ifade edilmektedir (Albayrak, 2013). Hüzün turizmi Türkçe alan yazında “korku turizmi, keder turizmi, karanlık turizm” biçiminde isimlendirilmektedir. Uluslararası alan yazın incelendiğinde hüzün turizmüne yönelik farklı isimlendirmelere rastlamak mümkündür. Hüzün turizmi Rojek (1991) tarafından “kara noktalar-black spots”, Seaton (1996) tarafından “ölüm turizmi-thana tourism”, Blom (2000) tarafından “dehşet turizmi-morbid tourism”, Trotta (2021) tarafından “keder turizmi-grief tourism”, ve Tarlow (2005) ve Stone (2006) tarafından “karanlık turizm-dark tourism” biçiminde isimlendirilmiştir (Baranaydın, 2016).

Light (2017) hüzün turizmi kapsamında ele alınan konulara yönelik bir sınıflandırma yapmıştır. Konularına ve uygulama alanlarına göre sınıflandırılan bu alanlar hüzün turizmi konusunda ortaya konulan farklı bakış açılarının göstergesi olarak görülmektedir. Hüzün turizmi bağlamında ele alınan araştırmaların odak noktaları aşağıdaki biçimde sıralanmaktadır:

- ✓ Savaş / çatışma ile ilgili konular (savaş alanları ve savaş mezarlıkları)
- ✓ Holokost ile ilişkili yerler (toplama kampları, geçiş kampları ve Holokost anıtları)
- ✓ Hapishaneler ve savaş esir kampları
- ✓ Soykırım yaşanan alanlar
- ✓ Kölelik ve köle ticareti yapılan alanlar
- ✓ Günümüzde devam eden savaş ve çatışma bölgeleri
- ✓ Doğal afet yaşanan bölgeler
- ✓ Tarihi mezarlıklar
- ✓ Bireysel ya da toplu katliam alanları
- ✓ Doğu-Orta Avrupa'da komünizm ve mirası
- ✓ Ünlü insanların ölüm yerleri
- ✓ Ölüm turları/yürüyüşleri
- ✓ Body Worlds (Ölü Bedenler) sergileri
- ✓ Eğlence temelli hüzün turizmi alanları

Hüzün turizmi konusunda alan yazında birçok çalışmaya rastlamak mümkündür. Bu çalışmaların hüzün turizmi kavramına farklı bakış açılarıyla yaklaştığı görülmektedir. Geçmişte yaşanan savaşların yapıldığı bölgelerin ya da bu savaşların ardından ortaya çıkan mezarlıkların hüzün turizmi kapsamında değerlendirildiği çalışmalara rastlamak mümkündür (Doğaner, 2006; Alaeddinoğlu & Aliagaoglu, 2007; Aliagaoglu, 2008; Jhonston, 2011; Bird, 2013; Yirik, Seyitoğlu & Çakar, 2016; Zheng, Zhang, Zhang & Qian, 2017). Toplu soykırım anlamına gelen holokost kavramı ile ilişkilendirilen toplama kampları da bireylerin hüzün turizmi kapsamında ziyaret ettiği mekânlar olarak görülmektedir (Cohen, 2011; Allar, 2013; Isaac & Çakmak, 2014; Nawijn, Isaac, Gridnevskiy & Liempt, 2018). Geçmişte kölelik uygulamalarının yaşandığı ve köle ticaretinin yürütüldüğü alanlar hüzün turizmi kavramı çerçevesinde değerlendirilmektedir

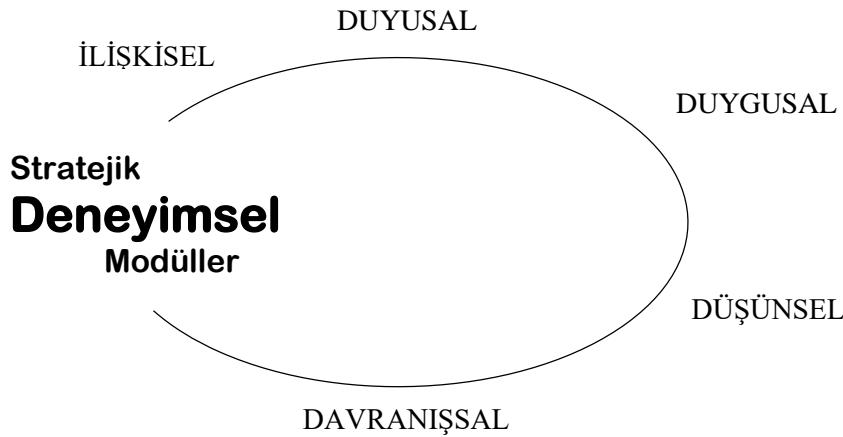
(Mowatt & Chancellor, 2011; Forsdick, 2014; Yankholmes & McKercher, 2015). Savaş esir kamplarına (Kang & Lee, 2013) ya da tarihi hapishanelere (Yılmaz, 2009; Barton & Brown, 2012; Gould, 2014; Çetinsöz, 2017) yapılan turistik ziyaretler hüzün turizmi bağlamında ele alınan başka bir çalışma alanı olarak görülmektedir.

Sun & Lv (2020) hüzün turizmi kavramını somutlaştırma teorisi bağlamında incelemiştir. Araştırma bireylerin hüzün turizmi kapsamında yaptıkları ziyaretler sırasında elde ettikleri zihinsel ve fiziksel deneyimler arasındaki ilişkiyi ortaya koymuş ve senkronizasyonu esas alarak somut bir pazarlama stratejisinin üretilebileceğini vurgulamıştır. Mionel (2020) Romanya’da bulunan Săpânța Merry Cemetery mezarlığına yapılan turistik ziyaretleri hüzün turizmi bağlamında değerlendirmiştir. Araştırma sonucunda turistlerin bu mekanı turistik bir cazibe merkezi olarak algıladığı ve birtakım duygusal ve duyuşsal deneyimler yaşadığı söylenmektedir.

Türkiye’de birçok destinasyonun hüzün turizmi bağlamında ele alındığı görülmektedir. Afyonkarahisar ve Başkomutan Tarihi Milli Parkı (Alaeddinoğlu ve Aliğaçoğlu, 2007; Kılıç & Akyurt, 2011), Sarıkamış Allahuekber Dağları Milli Parkı (Yirik, Seyitoğlu & Çakar, 2016), Nenehatun Tarihi Milli Parkı (Aksakallı, Selçuk & Işık, 2016), Sinop Kalesi Cezaevi ve Müzesi (Yılmaz, 2009; Met, 2012; Doğancılı ve Oruç, 2016) ve Ulucanlar Cezaevi Müzesi (Çetinsöz, 2017) hüzün turizmi kapsamında yapılan araştırmalara örnek olarak gösterilebilir.

3. STRATEJİK DENEYİMSEL MODÜLLER

Deneyim kavramı ilk olarak Holbrook ve Hirschman (1982) tarafından incelenmiştir. Holbrook ve Hirschman’a (1982) göre deneyim kavramı müşteriler ile ürünler arasında duygusal bir ilişkinin varlığını işaret etmektedir. Duygusal olarak kurulan bu ilişkinin müşteri davranışına dönüşme biçimi deneyim olarak tanımlanmaktadır. Deneyim kavramı müşteri davranışı biçiminde yorumlanmasının ardından kendine ekonomik değer zincirinde yer bulmuştur. Ekonomik değer zincirini oluşturan meta, mal ve hizmet olgularına deneyim kavramı da eklenmiş ve bu durum Pine ve Gilmore (1998) tarafından deneyim ekonomisi biçiminde tanımlanmıştır. Deneyim ekonomisi kavramı deneyimsel pazarlama anlayışının temelini oluşturmaktadır. Deneyimsel pazarlama anlayışı ilk olarak Schmitt (1999) tarafından açıklanmış ve deneyimin bireyler açısından farklı anlamlar ifade ettiği ileri sürülmüştür. Bu ayrım deneyimsel pazarlama anlayışının ortaya çıkış gerekçesini açıklamaktadır. Schmitt (1999) beş başlık altında deneyimsel pazarlama konsepti önermektedir. Bunlar “duyuşsal, duygusal, düşünsel, davranışsal ve ilişkisel” deneyim olarak ifade edilmektedir. Schmitt (1999) tarafından yapılan bu sınıflandırma “Stratejik Deneyimsel Modüller” biçiminde adlandırılmaktadır. Stratejik Deneyimsel Modüller Şekil 1.’de görülmektedir.

Şekil 1. Stratejik Deneyimsel Modüller

Kaynak: Schmitt, 1999

Duyusal deneyim, bireylerin tükettikleri ürüne yönelik beş duyu organı aracılığıyla elde ettiği deneyimler olarak ifade edilmektedir. Bu doğrultuda duyuşsal deneyim bireylerin algıları üzerine odaklanmaktadır. Tüketicilerin ilgilerini çekmek isteyen işletmeler, ürünlere estetik ve heyecan katarak pazarda farklılaşmayı amaçlamaktadır (Çoban & Demirhan, 2019). Bu sayede duyuşsal zevk veya uyarılma hisleri, müşterinin olumlu değerlendirme yapmasına yardımcı olmakla birlikte, tüketim arzusunu harekete geçirmekte ve ürünlerin değerini artırmaktadır (Sheu, Su, & Chu, 2009).

Duygusal deneyim, markalara karşı olumlu bir yaklaşım oluşturabilmek için tüketicilerin hislerine hitap etmeye çalışan bir olgu olarak tanımlanmaktadır (Yu, & Ko, 2012). Bu yaklaşımda asıl anlaşılması gereken hangi uyarıların belirli duyguları tetikleyebileceğinin ortaya çıkarılmasıdır. Ayrıca tüketicinin bakış açısıyla bakabilme ve tüketicinin empati kurma arzusunun, mal ve hizmet sağlayıcısı tarafından yakından anlaşılmasıdır (Musa, Mohammad, Thirumoorathi, Moghavvemi & Kasim, 2015). Bu yüzden ürün tanıtımı ve tüketici ile bağ kurmada standart tanıtım faaliyetleri her zaman yeterli olmayabilir. Günümüzde mal ve hizmet sağlayıcısı ürün tanıtımı yaparken hedef kitlede olan toplumun duygularını harekete geçirecek değerleri kullanarak pazarlama faaliyetlerinde bulunmaktadır. Örneğin, bir içecek firmasının Ramazan ayını kullanarak ürün tanıtımı yapması genel bir uygulamadır (Karakadılar, & Güney, 2015).

Schmitt'e (1999) göre düşünsel deneyim, bireylerin yaratıcı yönlerini ortaya çıkarmayı hedefleyen bilişsel, problem çözme deneyimi sunan ve zekâya hitap eden bir olgudur. Bu olguda müşterinin merak duygusunu uyandırmak önemli görülmektedir. Ayrıca düşünsel deneyim bireylerde merak duygusu sayesinde farklı deneyimler yaşatılacağı fikri oluşturmaktadır. Bu çerçevede mal ve hizmet sağlayıcıları, bireyleri görsel ve sözlü uyarıcılar ile düşünmeye yöneltecek birtakım uygulamalar planlamalıdır (Bostancı, 2007).

Odak noktası harekete geçmek olan davranışsal deneyim türünde tüketici diğer deneyim türlerine kıyasla daha aktif rol almaktadır (Ekici, 2020). Bu modülde amaç tüketiciyi bazı şeyleri yapmak için cesaretlendirecek yeni yollar aramak ve tüketicinin yaşam tarzı ile etkileşimde bulunmaktır (Erdoğan Arıcı, 2016). Davranışsal deneyim yaklaşımına göre, mal ve hizmet sağlayıcıları tüketicilerine sundukları hizmetlerde onların yaşam tarzına etki edecek ve farklı bakış açılarıyla harekete geçmelerini sağlayacak mesajlar üzerine yoğunlaşmaktadır (Çiçek, 2015).

İlişkisel deneyim, bireyin diğer insanların onu nasıl algıladığına dair duyduğu endişelere ve aynı zamanda sosyal çevresinde istediği izlenimi yaratma ihtiyacına dayanmaktadır (Sergeevna, 2018). Bu nedenle tüketiciler ürün ile aralarında bağ kurmaktadır. Kurulan bu bağ genellikle tüketicinin kendi kişiliği ile alakalı değil olmak istediği kişiyle alakalıdır (Deligöz & Ünal, 2017). Mal ve hizmet sağlayıcıları bu deneyim modülü sayesinde kendilerine sadık tüketici grubuna sahip olabilmektedir. İlişkisel deneyim modeli marka değeri taşıyan işletmelerin tanıtım faaliyetlerinde sıklıkla kullanılmaktadır.

4. ULUCANLAR CEZAEVİ MÜZESİ

Ulucanlar Cezaevi ilk olarak askeri depo amacıyla inşa edilmiş olmasına karşın zamanla ilave edilen binalarla cezaevine dönüştürülmüştür. Ulucanların askeri depodan cezaevine dönüştürülmesinde Charlottenburglu Carl Christopher Lörcher tarafından hazırlanan Ankara Eski Şehir Planı etkili olmuştur. Cezaevinin buraya yapılması planlanırken çevresinde bulunan tarım arazilerinin mahkumların ıslahında kullanılabileceği düşünülmüştür. İlk adı adı Cebeci Tevkifhanesi olan Ulucanlar Cezaevi daha sonraki dönemlerde, Cebeci Umumi Hapishanesi, Cebeci Sivil Cezaevi, Ankara Merkez Kapalı Cezaevi ve son olarak Ulucanlar Cezaevi isimleriyle hizmet vermiştir (Koç, 2010).

Fotoğraf 1. Ulucanlar Cezaevi Müzesi Girişi
Kaynak: TRT Haber, 2021

Açık kaldığı 81 yıl boyunca birçok sanatçının, yazarın ve gazetecinin kaldığı Ulucanlar Cezaevi, 2009 yılında başlatılan restorasyon çalışmaları 2010 yılında tamamlanmış ve müze olarak hizmete açılmıştır. Ankara'nın Sincan ilçesinde yeni cezaevi kamüsünün tamamlanması ile boşaltılma kararı verilen Ulucanlar

Cezaevi, taşınmazlarının müze ve film stüdyosu, geri kalan kısımların ise sosyal ve kültürel amaçla hizmet vermesi şartıyla 2006 ağustosunda Altındağ Belediyesi'ne tahsis edilmiştir. Ulucanlar Cezaevi Müzesi'nde, Türkiye yakın tarihine iz bırakmış kişilerin hayatları ve akıllara kazınan olaylar canlandırmalar ve seslendirmeler yardımıyla aktarılmaya çalışılmıştır. Türkiye'de Cezaevi müzeciliği alanında içerik olarak ilk olma özelliğini taşıyan Ulucanlar Cezaevi Müzesi başkentin ilk şehir müzesi olma özelliğine sahiptir (Koç, 2010).

Ulucanlar Cezaevi Müzesi, geçmişteki yaşanmışlıklara duygusal bir yolculuk yapmak isteyen ziyaretçilere balmumu heykelleri, seslendirmeler ve mahkûmların eşyaları gibi çeşitli görseller sunmaktadır. Ziyaretçiler Ulucanlar Cezaevi Müzesi'ne girişte Hilton olarak adlandırılan koğuyla karşılaşmaktadır. Bu koğuştaki Bülent Ecevit ve Necip Fazıl Kısakürek gibi birçok ünlü ismin kaldığı bilinmektedir.

Fotoğraf 2. Hilton Koğuşu

Kaynak: Ulucanlar Cezaevi Müzesi, 2020

Hilton koğuşunun ardından "Müteferrika" ismi verilen tek kişilik hücrelerin olduğu bölüme geçilmektedir. Bu kısımda henüz mahkumiyet kararı kesinleşmemiş mahkûmlar, cezaevinde disiplin suçu işleyenler ya da dışarıda işlediği suçlar nedeniyle diğer mahkûmlardan ayrıştırılması gerekliliği doğan kişiler bu bölümde tutulmuştur. Bu bölüm dar koridorları, loş ışıkları ve zifiri karanlık tek kişilik hücreleri ile cezaevi koşullarının daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır.

Fotoğraf 3. Tek Kişilik Hücreler

Kaynak: Ulucanlar Cezaevi Müzesi, 2020

Ulucanlar Cezaevi'nde birçok ünlü kişi mahkûm olarak bulunmuş ve idam edilmiştir. Geçmişte yaşanmışlıkları balmumu heykellerle ve seslendirmelerle ziyaretçilere sunan Ulucanlar Cezaevi Müzesi, Uçurtmayı Vurmasınlar ve Duvar filmlerine de konu olmuştur. Geçmişte Ulucanlar Cezaevi'nde mahkûm olarak bulunmuş kişilere ait özel eşyaların sergilenmesi ziyaretçileri etkileyen başka bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır.

5. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Bu araştırma Ulucanlar Cezaevi Müzesi'ni ziyaret eden turistlerin yaşadıkları deneyimleri stratejik deneysel modüller fenomeni bağlamında değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Nitel araştırma yöntemi kullanılan araştırmada fenomenoloji (olgu bilim) deseni esas alınmıştır. Fenomenoloji deseni bir olguya

yönelik yaşantıları, deneyimleri ve algıları inceleme ve bu inceleme sonucunda ortaya bir anlam çıkarma çabası biçiminde ifade edilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Araştırmanın amacı doğrultusunda “Hüzün turizmi ziyaretçilerinin deneyimleri stratejik deneyimsel modüller bağlamında nasıl değerlendirilmektedir?” sorusuna yanıt aranmaktadır. Bu doğrultuda Ulucanlar Cezaevi Müzesi araştırmanın çalışma alanı olarak belirlenmiştir. Ulucanlar Cezaevi Müzesi’ni ziyaret eden turistlerin deneyimlerini yansıtan TripAdvisor platformunda paylaşılan yorumlar ve müzeye ait anı defterinde yer alan yazılar araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır. Müzeye ait anı defterinde yer alan yazılar araştırmacı tarafından müze yetkililerinin izni ile elde edilmiştir. TripAdvisor platformunda ve anı defterinde ziyaretçi deneyimlerini yansıtan 478 yorum stratejik deneyimsel modüller bağlamında değerlendirilmiştir.

Araştırmada elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Betimsel analiz yöntemi analizden önce belirlenen bir kurama dayanarak verilerin işlenmesi biçiminde kullanılan bir teknik olarak ifade edilmektedir. Elde edilen veriler belirlenen kuram etrafında işlenir ve aralarında karşılaştırmalar yapılır (Karataş, 2015; Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu bilgiler ışığında araştırmada Schmitt (1999) tarafından geliştirilen stratejik deneyimsel modüller kuramı tematik çerçeve olarak ele alınmıştır. Araştırmada elde edilen veriler “duyusal, duygusal, düşünsel, davranışsal ve ilişkisel” biçiminde isimlendirilen stratejik deneyimsel modüller kuramı bağlamında değerlendirmeye alınmıştır.

Araştırma niteliği bakımından nicel araştırmalarda kullanılan geçerlik ve güvenilirlik kavramları yerine nitel araştırmalar için önerilen güvenduyulabilirlik kavramı çerçevesinde değerlendirilmiştir. Güvenduyulabilirlik araştırmada elde edilen sonuçların gerçekle olan uyumunu, sonuçların alan yazınla eşleşme durumunu, aynı bağlamsal çalışmadan aynı sonuçların elde edilebileceği ve elde edilen sonuçların araştırmacı yorumu değil, katılımcı deneyimlerini yansıttığı durumlarını dikkate almaktadır (Guba, 1981; Lincoln & Guba, 1986; Shenton, 2004; Arastaman, Öztürk Fidan & Fidan, 2018). Bu bilgiler ışığında araştırma güvenduyulabilirlik çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Araştırmada önceden etkinliği kanıtlanmış tekniklerin kullanılması güvenduyulabilirlik bakımından önemli görülmektedir (Yin, 2009). Bu doğrultuda araştırmada bilinen ve etkin bir desen olarak değerlendirilen fenomenoloji deseni kullanılmış ve elde edilen verilerin analizi için önceden belirlenen kurama dayanarak betimsel analiz yapılmıştır. Bu durum araştırmanın güvenduyulabilirlik düzeyini artırmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunun rastgele seçilmesi güvenduyulabilirlik düzeyini artırmanın başka bir yolu olarak görülmektedir. Bu doğrultuda araştırmada incelenen katılımcı yorumları herhangi bir bağımlı faktör olmaksızın rastgele seçilmiştir. Araştırmada veri toplamak için tercih edilen yöntem doğrultusunda araştırmacının çalışma grubu ile doğrudan temas halinde olmaması, katılımcıların düşüncelerini gönüllü bir şekilde, daha özgürce ve yansız olarak belirtmesini sağlamıştır. Bu kapsamda araştırmada toplanan verinin gerçeği yansıtırma oranının yüksek olduğu düşünülmektedir. Araştırma verilerinin toplanmasının ardından araştırma ekibi verilere yönelik okuma ve düşünme toplantıları gerçekleştirmiş ve farklı bakış açılarını ortaya koymaya çalışmıştır. Ayrıca bir verinin göz ardı edilme ihtimalinin en aza indirilmesi düşüncesiyle kısa aralıklı toplantılar yapılmıştır. Ayrıca araştırmacının kişisel bakış açısının araştırma sonuçlarına yansımalarını en aza indirmek için verilere yönelik paydaş değerlendirmesi tekniği tercih edilmiştir. Araştırmayı yürüten 3 araştırmacının verileri birbirinden bağımsız ve ayrı ayrı analiz etmesinin yanı sıra alan uzmanı ve daha önce nitel araştırma yöntemleri kullanarak araştırma yapmış 3 akademisyenden oluşan paydaş grubu da verileri analiz etmiştir. Her bir kişi tarafından ayrı ayrı analiz edilen veriler daha sonra bir araya getirilerek aradaki farklılıklar ve benzerlikler üzerine yeni bir çalışma yapılmıştır. Paydaş değerlendirmesi sonucunda ortaya çıkan sonuçlar büyük oranda birbiriyle benzerlik göstermiş, farklılık arz eden noktalar paydaşlar ve araştırmacıların katılımıyla yeniden değerlendirilmiştir. Araştırmada güvenduyulabilirlik düzeyinin artırılması için dikkate alınan başka bir unsur araştırmacının yetkinliğidir. Bu doğrultuda araştırmanın tematik çerçevesini oluşturan stratejik deneyimsel modüller kuramına yönelik araştırma ekibi tarafından detaylıca alan yazın taraması yapılmıştır. Ayrıca araştırma ekibi daha önce nitel araştırma yöntemleri kullanarak çalışmalar yürütmüştür. Ayrıca araştırma ekibinde daha önce deneyimsel turizm konusunda çalışmalar yürüten bir araştırmacı yer almaktadır. Araştırmanın güvenduyulabilirlik düzeyini artırma noktasında yürütülen bu doğrulama stratejileri araştırmanın niteliğini artıran ölçütler olarak değerlendirilmektedir.

6. BULGULAR

Araştırmada Ulucanlar Cezaevi Müzesi’ni ziyaret eden turistlerin deneyimlerini yansıtan TripAdvisor platformunda paylaşılan yorumlar ve müzeye ait anı defterinde yer alan yazılar betimsel yöntemle analiz

edilmiştir. Söz konusu paylaşımlar stratejik deneyimsel modüller bağlamında değerlendirilmiş ve duygusal deneyim, duygusal deneyim, düşünsel deneyim, davranışsal deneyim ve ilişkisel deneyim biçiminde sınıflandırılmıştır. Araştırmada toplanan veriler Ocak 2021 tarihi itibarıyla sınırlandırılmıştır. İncelenen dokümanlar içeriğine göre birden fazla modüle uyum sağlayabilmiş ve TripAdvisor ve anı defterinde bulunan 478 ifade toplamda 845 birleşim noktasına ulaşmıştır.

Fotoğraf 4. Ulucanlar Cezaevi Müzesi'ne ait anı defterleri
Kaynak: Araştırmacı

Araştırmada elde edilen veriler stratejik deneyimsel modüller bağlamında ayrı ayrı ele alınarak yorumlanmıştır. Katılımcılara ait ifadelerin araştırmada veri niteliği taşıması için ziyaretçiler tarafından yaşanan deneyimleri yansıması kriteri esas alınmıştır. Analize tabi tutulan verilere ait bulgular aşağıdaki şekilde değerlendirilmiştir.

6.1. Duyusal Deneyim

Duyusal deneyim bireylerin “görme, tat alma, dokunma, işitme ve koku alma” duyularına ilişkin deneyimleri kapsamaktadır. Ayrıca duygusal deneyim bireylerin algıları üzerine odaklanmaktadır (Çoban & Demirhan, 2019; Sheu, Su, & Chu, 2009). Bu bağlamda Ulucanlar Cezaevi Müzesi’ni ziyaret eden bireylerin yaşadıkları deneyimleri yansıtan 478 ifade arasından 189 bağlantı noktası duygusal deneyim olarak değerlendirilmiştir. Ziyaretçilerin duygusal olarak yaşadıkları deneyimlere ilişkin betimsel ifadeler aşağıdaki gibidir:

“...Karanlık dehliz ve loş ışıklı koridorları bir labirent gibi sizi dolaştırıyor mekanda. Dehlizlere açılan küçük hücreler gün ışığından yoksun ve ürkütücü. Hele sağa sola bakıp gezerken karanlıktan gelen GARDİYANNN ! çığlıkları yürekler acısı ve çok ürpertici. Loş ışıklı koridorlara açılan büyük koğuşlarda yataklar ve yataklara uzanmış mum mahkumlar. Koridorda masada oturan bazı görevlilere de yolu sorduk. Meğer onlar da mum mankenlermiş. Koğuşları gezerken, duvarlarda o koğuşta yatmış ünlü mahkumların isimleri yazılmış...”

Yukarıda Ulucanlar Cezaevi Müzesi’ni deneyimleyen bir ziyaretçinin ifadesi bulunmaktadır. Ziyaretçi müze gezisi sırasında yaşadığı deneyimi “...Karanlık dehliz ve loş ışıklı koridorları bir labirent...”, “...Dehlizlere açılan küçük hücreler...” , “...Loş ışıklı koridorlara açılan büyük koğuşlarda yataklar ve yataklara uzanmış mum mahkumlar..” ve “Koridorda masada oturan bazı görevlilere de yolu sorduk. Meğer onlar da mum mankenlermiş. Koğuşları gezerken, duvarlarda o koğuşta yatmış ünlü mahkumların isimleri yazılmış.” cümleleri ile ifade etmiş ve bu durum görme yetisine bağlı olduğu düşünülerek araştırma ekibi tarafından duygusal deneyim olarak değerlendirilmiştir. Katılımcının “...karanlıktan gelen GARDİYANNN ! çığlıkları...” ifadesi işitme yetisine dayalı bir deneyim olarak değerlendirilmiş ve duygusal deneyim modülü altında yer almıştır.

“Görmek, dolaşmak, dokunmak çok etkiliyor insanı ancak gerçekleri çok yansıtmıyor maalesef. Restorasyon çalışmalarında duvarlar boyanmış, yatak sayıları azaltılmış, orjinal ranzalar kullanılmamış...”

Yukarıda bulunan başka bir ziyaretçiye ait yorumda yer alan birtakım ifadeler duygusal deneyim modülü çerçevesinde değerlendirilmiştir. Katılımcının “Görmek, dolaşmak, dokunmak çok etkiliyor insanı...” ifadesi duygusal deneyim kategorisi altında ele alınmıştır. Ayrıca katılımcının “...Restorasyon çalışmalarında

duvarlar boyanmış, yatak sayıları azaltılmış, orjinal ranzalar kullanılmamış...” cümlesi bazı duygusal faktörler içermesi sebebiyle bu modül altında sınıflandırılmıştır.

6.2. Duygusal Deneyim

Duygusal deneyim, bireylerin deneyimleri sırasında yaşadıkları içsel duygulara hitap eden bir olgu olarak tanımlanmaktadır (Yu, & Ko, 2012). Bu deneyim bireylerin empati kurma durumlarına yoğunlaşmakta ve ürün ile birey arasında kurulan bağı ele almaktadır (Musa vd., 2015). Araştırmada elde edilen 478 ifade arasından 253 bağlantı noktası duygusal deneyim modülü kapsamında değerlendirmeye alınmıştır. Duygusal deneyim kategorisi altında değerlendirilen birtakım katılımcı yorumları aşağıda örneklendirilmiştir:

“Hayatım boyunca yaşadıklarımın, yaşayacaklarımın hiçbirinin içimi bu kadar yaktığını hissetmemiştim. Bugün canımın herşeyini hissederek yeniden hayata bağlanıyorum. Yaşamış biriyle gezdim. Hissettim. Meğer ne zormuş görüldüğü gibi değilmiş, duyulduğu gibi değilmiş. Hissettirecek biriyle anı yaşamak lazım. Onu seviyorum.”

Yukarıda duygusal deneyim modülü altında değerlendirilen bir ziyaretçi yorumu örneği bulunmaktadır. Ziyaretçinin “...içimi bu kadar yaktığını hissetmemiştim. Bugün canımın herşeyini hissederek yeniden hayata bağlanıyorum...”, “...Hissettim...” ve “...Hissettirecek biriyle anı yaşamak lazım...” ifadeleri içsel duyguları yansıtmaya sebebiyle duygusal deneyim modülü kapsamında ele alınmıştır. Ayrıca ziyaretçinin aynı yorumunda geçen “...Meğer ne zormuş görüldüğü gibi değilmiş, duyulduğu gibi değilmiş...” cümlesi empati kurma kavramı çerçevesinde değerlendirilmiş ve duygusal deneyim modülüne dahil edilmiştir.

“Özgürlüğünü kaybettin onurunu kaybetme...”

Fotoğraf 5. Ulucanlar Cezaevi Müzesi'nde bulunan duvar yazısı
Kaynak: MKA, 2021

“...Birde bir yazı dikkatimi çekmişti koğuş girişinde yazıyordu "laf taşımaya taş taşı" diye! sanırım böyleydi!”

Fotoğraf 6. Ulucanlar Cezaevi Müzesi'nde bulunan duvar yazısı
Kaynak: Tarih Durağı, 2021

Yukarıda duygusal deneyim modülü kapsamında değerlendirilen ziyaretçi yorumları ve müzeye ait görseller bulunmaktadır. Ziyaretçilerin yorumları arasında sıklıkla karşılaşılan “*Özgürlüğünü kaybetti onurunu kaybetme...*” cümlesi, müzede yer alan bir duvar yazısı olması sebebiyle bireylerin ürün ile bağ kurma güdüsü olarak değerlendirilmiş ve duygusal deneyim kategorisi altında işlenmiştir. Ayrıca müzede bulunan başka bir duvar yazısı olarak göze çarpan “*Taş Taşı Ama Laf Taşıma*” sözüne bir ziyaretçi tarafından “*laf taşıma taş taşı*” biçiminde atıf yapılmış ve bu durum yine ürün ile bağ kurma kapsamında değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda belirtilen ifadeler duygusal deneyim modülü kapsamında yapılan sınıflandırma işlemine örnek teşkil etmektedir.

6.3. Düşünsel Deneyim

Düşünsel deneyim modülünde bireylerin merak duygusu ön planda olan bir olgudur. Bu çerçevede bireyler birtakım görsel ve sözlü uyarıcılar aracılığıyla düşünme aktivitesine sevk edilmektedir (Bostancı, 2007). Araştırmada analize tabi tutulan 478 ifade arasından 159 bağlantı noktası düşünsel deneyim modülü kapsamında ele alınmıştır. Düşünsel deneyim modülü kapsamında değerlendirilen bazı ziyaretçi yorumları aşağıda verilmiştir:

“Dolaşırken dikkat edicenez ince bi ayrıntı var. Koşuğun tavanı TABUT şeklinde inşaa edilmiş. Bu mahkumların belkide en hafif psikolojik baskısıydı. Orayı dolaşırken o mahkumların ruhlarını ve yaşadıklarını derinden hissediceksiniz. Muhakkak gidin...”

“Eski hapishane müze haline getirildiğinden gezip görmeniz gerekiyor. Siyasetçilerimizin ve bir çok ünlü ismin hatıralarını burada görmeniz mümkün. Hücrelerdeki seslendirmelerde sizi alıp o zamanlara götürüyor.”

Düşünsel deneyim modülüne örnek olarak seçilen ifadeler yukarıda belirtilmiştir. Ziyaretçinin “*...Koşuğun tavanı TABUT şeklinde inşaa edilmiş. Bu mahkumların belkide en hafif psikolojik baskısıydı...*” ifadesinde söz edilen tabut şeklindeki tavan yapısı görsel bir uyarıcı olarak değerlendirilmiş ve ziyaretçinin bu durumdan yola çıkarak düşünsel bir aktiviteye girdiği tespit edilmiştir. Örnek olarak verilen diğer ziyaretçi yorumunda söz edilen “*...Hücrelerdeki seslendirmelerde sizi alıp o zamanlara götürüyor...*” ifadesi ziyaretçinin sesli bir uyarıcıdan yola çıkarak düşünme eylemini gerçekleştirdiği görülmektedir.

“...Yatan mahkumları araştırdığınızda çok şaşıracağınız kişiler olduğunu farkediyorsunuz, kışın soğuk olduğundan sıkı giyinmekte yarar var”

Düşünsel deneyim kategorisinde değerlendirilen başka bir yorum yukarıda belirtilmiştir. Ziyaretçinin yorumunda belirttiği “*...Yatan mahkumları araştırdığınızda çok şaşıracağınız kişiler olduğunu farkediyorsunuz...*” ifadesinde düşünsel deneyim modülünün başka bir özelliği olan merak duygusu ön plana çıkmaktadır. Söz konusu yorumdan hareketle, ziyaretçinin merak duygusu etkisiyle düşünsel bir eylem gerçekleştirdiği düşünülmektedir. Bu çerçevede ziyaretçi yorumları düşünsel deneyim kategorisinde değerlendirilmiştir.

6.4. Davranışsal Deneyim

Davranışsal deneyim modülü bireylerin deneyimleri sonrasında farklı bir bakış açısı kazanarak harekete geçmeleri biçiminde tanımlanmaktadır (Ekici, 2020; Erdoğan Arıcı, 2016). Ayrıca bireylerin yaşam tarzlarına etki eden deneyimler de davranışsal deneyim modülü kapsamında ele alınmaktadır (Çiçek, 2015). Araştırmada analiz edilen 478 ifade arasından 97 bağlantı noktası davranışsal deneyim kategorisi altında değerlendirilmiştir. Davranışsal deneyim kapsamında değerlendirilen bazı ziyaretçi yorumları aşağıda verilmiştir:

“...Gitmeden önce gerçekten kati biriydim bu konularda. Ama 4 duvar arasında yaşam beni bile darladı...”

“...Çok güzel düşünülmüş ve 80 ler Türkiyesinin ve o Türkiyede yaşayan ve bugün bile yeri dolduramayan aydınların nasıl 4 duvar arasına mahkum edildiğine şahitlik edeceğimiz bir ibret müzesi...”

Davranışsal deneyim kategorisi kapsamında değerlendirilen ziyaretçi yorumlarına ilişkin örnekler yukarıdaki gibidir. Ziyaretçinin “*...Gitmeden önce gerçekten kati biriydim bu konularda. Ama 4 duvar arasında yaşam beni bile darladı...*” cümlesinin ve bir diğer ziyaretçi yorumunda kullanılan “*...ibret...*” kelimesinin bireylerin yaşam tarzlarına etki eden unsurları yansıttığı düşünülmektedir.

“... o hücrelerdeki mankenler ve çığlık sesleri insanın psikolojisini bozuyor hele çıkış kapısındaki darağacı yok mu çıkar çıkmaz yeri öpesim geliyor”

“...Burası her gittiğimde duygusal ve üzücü mekan..Yatakhaneler,darağacı.İnsan gözyaşlarına hakim olamıyor.Gezin ve bu duyguyu yasayın.Empati yapın☺☺”

Davranışsal deneyim kategorisinde değerlendirilen diğer ziyaretçi yorumu örnekleri yukarıda belirtilmiştir. Ziyaretçi yorumlarında belirtilen “...hele çıkış kapısındaki darağacı yok mu çıkar çıkmaz yeri öpesim geliyor” ifadesi ile “...İnsan gözyaşlarına hakim olamıyor...” cümlesi bireylerin deneyim sonrası birtakım eylemlerde bulduklarını göstermektedir. Bu çerçevede yukarıda belirtilen ziyaretçi yorumları davranışsal deneyim olarak değerlendirilmiştir.

6.5. İlişkisel Deneyim

İlişkisel deneyim bireyin sosyal çevresinde olmak istediği kişiyi veya sosyal kimliği yansıtmaya çabası şeklinde ifade edilmektedir. Bu çaba bireyin ürün ile bağ kurmasını sağlamaktadır (Sergeevna, 2018). Ancak burada, çoğunlukla bireyin var olan kişiliği değil olmak istediği kişi ile bağ kurma şeklinde olduğu görülmektedir (Deligöz & Ünal, 2017). Araştırmada analize tabi tutulan 478 ifade arasından 147 bağlantı noktası ilişkisel deneyim modülü kapsamında ele alınmıştır. İlişkisel deneyim modülü kapsamında değerlendirilen bazı ziyaretçi yorumları aşağıda verilmiştir:

“... Dışarıdan bakmayla onşarın yaşadıklarını anlamak tabiki mümkün değil Ama bencilce kendi yaşama sevinçlerini hiçe sayıp inandıkları fikirde dimdik yürümeleri gerçekten hayranlık uyandırıcı. Minnettartız.”

“daha iyi bir düşünce özgürlüğü istiyorum. Düşündüklerim yüzünden idam edilmek istemiyorum.”

İlişkisel deneyim modülü kapsamında değerlendirilen ziyaretçi yorumları yukarı örneklenmiştir. Ziyaretçilerin “...bencilce kendi yaşama sevinçlerini hiçe sayıp inandıkları fikirde dimdik yürümeleri gerçekten hayranlık uyandırıcı...” ve “...Düşündüklerim yüzünden idam edilmek istemiyorum.” biçiminde kullandıkları ifadeler olmak istedikleri kişilikle bağ kurma isteği olarak yorumlanmıştır.

“Yok öyle umutları yitirip karanlıklara savrulmak, Unutma! Aynı gökyüzü altında BİR DİRENİŞ’tir yaşamak...”

“Düşünce suçlusunu diye bir şey yoktur. Düşünmek suç değildir, olamaz.”

İlişkisel deneyim bağlamında değerlendirilen farklı ziyaretçilere ait yorumlar yukarıda belirtilmiştir. Ziyaretçilerin “...Aynı gökyüzü altında BİR DİRENİŞ’tir yaşamak...” ve “...Düşünmek suç değildir, olamaz.” yorumları bir sosyal kimlik yapısına atıf biçiminde değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda yukarıda verilen örnekler ilişkisel deneyim modülü bağlamında ele alınmıştır.

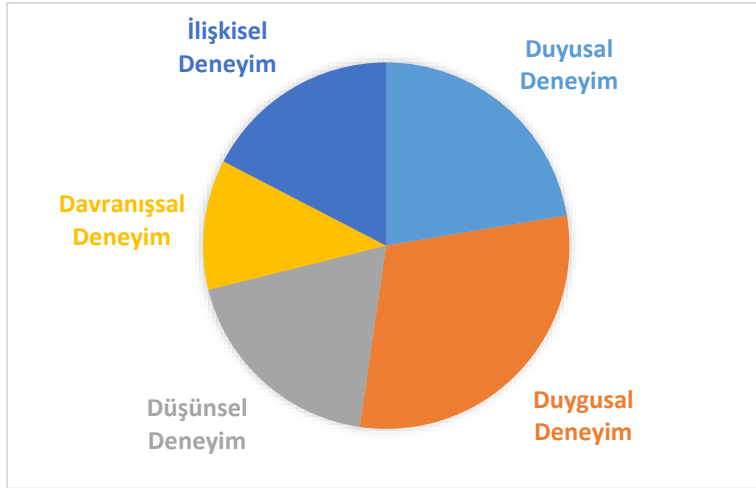
Araştırmada analiz edilen TripAdvisor ve anı defterinde bulunan 478 ifade stratejik deneyimsel modüller bağlamında değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda ziyaretçi yorumları tek başına bir stratejik modüle uyum sağladığı gibi birden fazla modül kapsamında da değerlendirilmiştir. Aşağıda birden fazla modül kapsamında değerlendirilen yorumlara örnekler verilmiştir:

“...tarihe tanıklık etmiş ve çok değerli devlet adamları,yazarlar,devrimciler,ve düşünürler, yatmış karanlık odalar kasvetli hücreler insanlığın dan utanacak derecede insanlara yapılan eziyetler hücreler ve koşullar ve,yatan,kişilerin özel eşyaları ve en sonunda dar ağacı gencecik insanların asıldığı dar ağacı beni çok etkiledi ve hüznlendim nazım hikmetten Bülent Ecevit Deniz gezmiş ten Muhsin yazıcıoğlu na sagcısından solcusuna efsane olarak anlatılan kişilerin,yattığı koşullar heyecanla ve korkuyla gezilecek yerler tarihe tanıklık etmiş dört duvarlar allah kimseyi düşürmesin”

Yukarıda verilen ziyaretçi yorumunda “...hücreler ve koşullar ve,yatan,kişilerin özel eşyaları ve en sonunda dar ağacı.” ifadesi bireylerin görme yetisiyle kazanılan bir deneyim olarak değerlendirilmiş ve duygusal deneyim modülüne uyum sağladığı belirlenmiştir. Ayrıca ziyaretçiye ait aynı yorumda bulunan “...beni çok etkiledi ve hüznlendim...” ifadesinin birtakım içsel duyguları yansıtmaya sebebiyle duygusal deneyim modülü kapsamında değerlendirilmiştir. Aynı yorumda bulunan “...nazım hikmetten Bülent Ecevit Deniz gezmiş ten Muhsin yazıcıoğlu na sagcısından solcusuna efsane olarak anlatılan kişilerin,...” ifadesi ziyaretçinin söz konusu kişilerle bir bağ kurduğunu yansıtmaktadır. Bu sebeple ziyaretçi yorumu ilişkisel deneyim kategorisinde de değerlendirilmiştir.

“...Cok etkileyici huzunlu turkuler esliginde huznunuz daha da artiyor. İnsanlar buralarda nasıl kalmislar diyorsunuz o banyoda o sogukta nasıl banyo yapmislar, kisin o soba kime yetmiş gibi seyler dusunuyorsunuz. Cezalar ve suclarla ilgili eski gazeteler, mahkumların eski fotoğraflari var duvarlarda. Balmumundan cok gercekci heykeller var ranzalarda kah tavana bakarken kah otururken. Son olarak, burayi gezin imkani yok suc islemezsınız.”

Yukarıdaki yorumda belirtilen “...Cok etkileyici...” ifadesi ziyaretçinin deneyimden duygusal olarak etkilendiğini ortaya koymuş ve bu durum duygusal deneyim olarak değerlendirilmiştir. Ziyaretçinin “...İnsanlar buralarda nasıl kalmislar diyorsunuz o banyoda o sogukta nasıl banyo yapmislar, kisin o soba kime yetmiş gibi seyler dusunuyorsunuz...” cümlesi birtakım düşünsel aktiviteler içermesi ve empati kurma eylemi dolayısıyla hem düşünsel deneyim hem de duygusal deneyim kategorisine uyum sağlamaktadır. Ayrıca yorumda bulunan “...Cezalar ve suclarla ilgili eski gazeteler, mahkumların eski fotoğraflari var duvarlarda. Balmumundan cok gercekci heykeller var ranzalarda kah tavana bakarken kah otururken...” ifadesi duyu organları aracılığıyla elde edilen bir deneyim olarak yorumlanmış ve duygusal deneyim modülü kapsamında ele alınmıştır. Yorumun son kısmında geçen “...burayi gezin imkani yok suc islemezsınız.” ifadesi deneyimi davranışa dönüştürme biçiminde yorumlanmış ve davranışsal deneyim bağlamında değerlendirilmiştir. Araştırmada yapılan betimsel analiz sonucunda Ulucanlar Cezaevi Müzesi’ni ziyaret eden turistlerin yaşadığı deneyimler stratejik deneyimsel modüller bağlamında değerlendirilmiş ve genel dağılım aşağıdaki gibi gösterilmiştir.

Şekil 2. Ziyaretçi Deneyimlerinin Stratejik Deneyimsel Modüller Bağlamında Genel Dağılımı

Araştırma kapsamında Ulucanlar Cezaevi Müzesi ziyaretçilerinin deneyimlerini yansıtan ifadeler incelenmiş ve stratejik deneyimsel modüller bağlamında ortaya çıkan genel dağılım Şekil 2.’de gösterilmiştir. Buna göre ziyaretçilerin çoğunlukla duygusal deneyim yaşadıkları tespit edilmiştir. Ayrıca turistlerin ziyaretleri sırasında duygusal deneyimin yanı sıra beş duyu organı aracılığıyla yoğun biçimde duyusal deneyim yaşadıkları görülmüştür. Ziyaretçilerin deneyimleri ile paralel olarak birtakım düşünsel aktiviteler gerçekleştirdiği saptanmıştır. Buna göre düşünsel deneyim modülü kapsamında değerlendirilen ziyaretçi yorumları dikkate değer bir orandadır. Ayrıca turistlerin elde ettikleri deneyimleri davranışa dönüştürme oranlarının diğer modüllere oranla daha düşük seviyede olduğu belirlenmiştir. Araştırma sonucunda Ulucanlar Cezaevi Müzesi’ni ziyaret eden bireylerin en fazla duygusal deneyim yaşadığı, bunu takiben duyusal ve düşünsel deneyimlerinin önemli bir oranda olduğu ve davranışsal deneyimlerinin diğer modüllere oranla daha düşük seviyelerde olduğu söylenebilir.

7. SONUÇ

Bu araştırma hüzün turizmi ziyaretçilerinin yaşadıkları deneyimlere yönelik stratejik deneyimsel modüller fenomeni bağlamında bir değerlendirme yapmayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda Ulucanlar Cezaevi Müzesi çalışma alanı olarak belirlenmiştir. Fenomenoloji araştırma deseni kullanılarak yapılan araştırmada “Hüzün turizmi ziyaretçilerinin deneyimleri stratejik deneyimsel modüller bağlamında nasıl değerlendirilmektedir?” sorusuna yanıt aranmıştır. Araştırmanın çalışma grubu TripAdvisor platformunda ve müze anı defterinde bulunan ve ziyaretçi deneyimlerini yansıtan ifadeler oluşturmaktadır. Bu doğrultuda 478 ifade betimsel analiz yöntemiyle incelenmiştir. Araştırmanın güvencüvulabilirlik düzeyi dikkate alınarak inandırıcılık, aktarılabirlik, güvenilebilirlik ve onaylanabilirlik ilkeleri benimsenmiş ve buna yönelik birtakım önlemler alınmıştır. Sonuçta araştırma kapsamında incelenen 478 ifadeden 845 bağlantı noktası ortaya çıkmıştır.

Araştırmada yapılan betimsel analiz sonucunda ziyaretçilerin yoğunlukla duygusal deneyim yaşadıkları tespit edilmiştir. Ayrıca duygusal deneyim ve düşünsel deneyim modülleri bağlamında değerlendirilen ziyaretçi deneyimlerinin önemli oranda olduğu görülmüştür. Bununla birlikte ziyaretçilerin yaşadıkları deneyimlerde davranışsal deneyim unsurlarına diğer modüllere kıyasla daha az rastlanmıştır.

Araştırmada elde edilen sonuçlar dikkate alınarak birtakım öneriler geliştirilmiştir:

- ✓ Ziyaretçi deneyimlerini yansıtan stratejik deneyimsel modüller sıralaması dikkate alındığında müzede faaliyetlere yönelik birtakım güncellemeler yapılarak daha etkin bir sunuşun gerçekleştirilebileceği düşünülmektedir.
- ✓ Hüzün turizmi ziyaretçilerinin deneyimlerini yansıtan çalışmalarla birlikte farklı psikolojik faktörlerin ilişkilendirilmesi ve buna yönelik yeni araştırmalar yapılması önerilebilir.
- ✓ Ulucanlar Cezaevi Müzesi'ni ziyaret eden turistlerin deneyimlerine yönelik nicel yöntemlerle yapılacak yeni çalışmaların bu araştırmayı destekleyeceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Alaeddinoğlu, F. & Aliğaoğlu, A. (2007). Savaş Alanları Turizmine Tipik Bir Örnek: Büyük Taarruz ve Başkomutan Tarihi Milli Parkı. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 18(2). 215-225.

Albayrak, A. (2013). *Alternatif Turizm*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Aliğaoğlu, A. (2008). Savaş Alanları Turizmi İçin Tipik Bir Yer: Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı. *Millî Folklor*. 20 (78). 88-104.

Aksakallı, Z., Selçuk, G. N., & Işık, C., (2017). Nene Hatun Tarihi Milli Parkı'nın Hüzün Turizmi Ve Mabetleşme Yönünden Değerlendirilmesi. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 215-240.

Allar, K. P. (2013). *Holocaust tourism in a post-holocaust Europe: Anne Frank and Auschwitz*. In L. White, & E. Frew (Eds.), *Dark tourism and place identity: Managing and interpreting dark places*. London: Routledge.

Arastaman, G., Öztürk Fidan, İ. & Fidan, T. (2018). Nitel Araştırmada Geçerlik ve Güvenirlik: Kuramsal Bir İnceleme. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 37-75.

Baranaydın, D. (2016). *Turistik Ürün Çeşitlendirmesi Kapsamında Karanlık Turizm: Yerel Turistlere Yönelik Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Barton, A., & Brown, A. (2012). Dark tourism and the modern prison. *Prison Service Journal*, 199, 44-49.

Bird, G. R. (2013). *Place identities in the Normandy landscape of war: Touring the Canadian sites of memory*. In L. White, & E. Frew (Eds.), *Dark tourism and place identity: Managing and interpreting dark places* (pp. 167e185). London: Routledge.

Blom, T. (2000). Morbid Tourism - A Postmodern Market Niche With An Example From Althorp. *Norwegian Journal of Geography*. 54(1): 29-36.

Bostancı, T. (2007). *Deneyimsel Pazarlama Ve Deneyim Yönetiminin Pazarlama Uygulamalarındaki Yeri Ve Duygusal Markalama*. (Tezsiz Yüksek Lisans Projesi). Dokuz Eylül Üniversitesi Pazarlama Programı. İzmir.

Cohen, E. H. (2011). Educational dark tourism at an in populo site: The Holocaust Museum in Jerusalem. *Annals of Tourism Research*, 38(1), 193-209.

Çetinsöz, B.C. (2017). Karanlık (Dark) Alanları Ziyaret Eden Yerli Turistleri Motive Eden Etmenler: Ankara Ulucanlar Cezaevi Müzesine Yönelik Bir İçerik Analizi. 2. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu. 18-20 Mayıs, Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Alanya. 311-323.

Çiçek, B. (2015). Deneyimsel pazarlama ve satın alma karar sürecine etkisi: termal turizm sektöründe bir uygulama Yüksek Lisans Tezi, Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler, Yozgat.

Çoban, S., & Demirhan, M. (2019). Mobil Bankacılıkta Algılanan Deneyimsel Değer Ve Davranışsal Etkileri: Nevşehir İli Örneği. *Business & Management Studies: An International Journal*, 7(1), 78-101.

Deligöz, K., & Ünal, S. (2017). Deneyimsel Pazarlama Uygulamalarının Marka Tercihi Üzerindeki Etkisini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma (Kahve Dünyası Ve Starbucks Örneği). *Ataturk University Journal Of Economics & Administrative Sciences*, 31(1).

- Doğancılı, O. S. ve Oruç, M. C. (2016). Cezaevlerinin Müzeye Dönüşüm Süreci: Sinop Cezaevi Örneği. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(12). 268-284.
- Doğaner, S. (2006). Savaş ve Turizm: Troya ve Gelibolu Savaş Alanları. *Türk Coğrafya Dergisi*, 46(1). 1-21.
- Ekici, S. G. (2020) *Tüketici Deneyimleri ve Deneysel Pazarlama*. İksad Yayınevi, Ankara
- Erdoğan Arıcı, Ü. (2016). *Deneyimsel pazarlamanın müşteri tatmini ve davranışsal niyete etkisi: Yiyecek içecek işletmelerinde bir uygulama*. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler, Aydın.
- Forsdick, C. (2014). Travel, slavery, memory: Thanatourism in the French Atlantic. *Postcolonial Studies*, 17(3), 251-265.
- Gould, M. R. (2014). *Return to Alcatraz: Dark tourism and the representation of prison history*. In B. Sion (Ed.), *Death tourism: Disaster sites as recreational landscape*. London: Seagull.
- Guba, E. G. (1981). Criteria for assessing the trustworthiness of naturalistic inquiries. *Educational Technology research and development*, 29(2), 75-91.
- Holbrook, M. B., & Hirschman, E. C. (1982). The experiential aspects of consumption: Consumer fantasies, feelings, and fun. *Journal of consumer research*, 9(2), 132-140.
- Isaac, R. K., & Çakmak, E. (2014). Understanding visitor's motivations at sites of death and disaster: The case of former transit camp Westerbork, The Netherlands. *Current Issues in Tourism*, 17(2), 164-179.
- Johnston, T. (2011). *Thanatourism and the commodification of space in post-war Croatia and Bosnia*. In R. Sharpley, & P. Stone (Eds.), *Tourist experience: Contemporary perspectives* (pp. 43-56). London: Routledge.
- Kang, E.-J., & Lee, T. J. (2013). *War and ideological conflict: Prisoner of war camps as a tourist experience in South Korea*. In L. White, & E. Frew (Eds.), *Dark tourism and place identity: Managing and interpreting dark places*. London: Routledge.
- Karakadılar, I. S., & Güney, H. (2015). Starbucks Fırmasının Deneyimsel Pazarlama Uygulamalarının İncelenmesi/Investigating The Experiential Marketing Practices Of Starbucks. *İşletme İktisadi Enstitüsü Yönetim Dergisi*, 26 (79), 131-155.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi* 1(1). 62-80.
- Kılıç, B. ve Akyurt, H. (2011). Destinasyon İmajı Oluşturmada Hüzün Turizmi: Afyonkarahisar ve Başkomutan Tarihi Milli Parkı. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 209-232.
- Koç, Y. T. (2010). *Cebeci Tevkifhanesinden Ulucanlar Cezaevi Müzesine*. Rıhtım Ajans: Ankara.
- Lennon, J. J. & Foley M., (1999). Interpretation of The Unimaginable: The Us Holocaust Memorial Museum, Washington, DC, and "Dark Tourism. *Journal of Travel Research*, 38 (1), 46.
- Light, D. (2017). Progress in dark tourism and thanatourism research: An uneasy relationship with heritage tourism. *Tourism Management*. 61. 275-301.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1986). But is it rigorous? Trustworthiness and authenticity in naturalistic evaluation. *New directions for evaluation*, (30), 73-84.
- Met, Ö. (2012). Turizm İle Yöresel Gelişme: Sinop İçin Bir Turizm Gelişim Stratejisi Önerisi. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*. 34(1). 163-179.
- MKA, (2021). Ankara. Erişim Linki: <https://tr.pinterest.com/kosemceren/mka/> adresinden 28.02.2021 tarihinde alındı.
- Mionel, V. (2020). (Not so) Dark tourism: The Merry Cemetery in Săpânța (Romania) – An expression of folk culture. *Tourism Management Perspectives*. 34.
- Mowatt, R. A., & Chancellor, C. H. (2011). Visiting death and life: Dark tourism and slave castles. *Annals of Tourism Research*, 38(4), 1410-1434.

- Musa, G., Mohammad, I., Thirumoorthi, T., Moghavvemi, S., & Kasim, A. (2015). Exploring visitors' experience using strategic experiential modules (SEMs): the case of Zoo Negara, Kuala Lumpur. *International Journal of Tourism Cities*. 1(3), 234-253.
- Nawijn, J., Isaac, R. K., van Liempt, A., & Gridnevskiy, K. (2016). Emotion clusters for concentration camp memorials. *Annals of Tourism Research*, 61, 244-247.
- Pine, I. I., & Gilmore, J. H. (1998). Welcome to the experience economy. *Harvard business review*, 76(4), 97-106.
- Rojek, C. (1991). *Ways of escape: modern transformations of leisure and travel*. PhD Thesis. University of Glasgow.
- Seaton, A. V. (1996). From Thanatopsis to Thanatourism: Guided By the Dark. *International Journal of Heritage Studies*. 2(4): 234-244.
- Sergeevna, B. L. (2018). Experiential Marketing as a Basis for Modern Communications with Consumers. *International Review of Management and Marketing*, 8(5), 79-85.
- Schmitt, B. (1999). *Experiential Marketing: How to get customers to sense, feel, think, act and relate to your company and brands*. New York: Free Press.
- Shenton, A. K. (2004). Strategies for ensuring trustworthiness in qualitative research projects. *Education for information*, 22(2), 63-75.
- Sheu, J. J., Su, Y. H., & Chu, K. T. (2009). Segmenting online game customers–The perspective of experiential marketing. *Expert systems with applications*, 36(4), 8487-8495.
- Stone, P. R. (2006). A Dark Tourism Spectrum: Towards A Typology Of Death And Macabre Related Tourist Sites, Attractions And Exhibitions. *Tourism: An Interdisciplinary International Journal*. 54(2): 145-160.
- Sun, J. & Lv, X. (2021). Feeling dark, seeing dark: Mind – body in dark tourism. *Annals of Tourism Research*. 86. 1-14.
- Tarih Durağı, (2021). Tarihin Durduğu Yer. Erişim Linki: <https://tr.pinterest.com/tarihduragi/tarih-dura%C4%9F%C4%B1/> adresinden 28.02.2021 tarihinde alındı.
- Tarlow, P. E. (2005). *Dark Tourism – The Appealing “Dark” Side Of Tourism And More*. Niche Tourism - Contemporary Issues, Trends And Cases. UK: Elsevier Butterworth-Heinemann.
- Trotta, J. (2021). Grief Tourism. Erişim Linki: <http://www.grief-tourism.com/grief-tourismdefinition/> adresinden 21.03.2021 tarihinde alındı.
- TRT Haber (2020). Ulucanlar Cezaevi Müzesi'nde haftasonu yoğunluğu. Erişim Linki: <https://www.trthaber.com/foto-galeri/ulucanlar-cezaevi-muzesinde-haftasonu-yogunlugu/23678/sayfa-15.html> adresinden 25.02.2021 tarihinde alındı.
- Ulucanlar Cezaevi Müzesi, (2021). Ulucanlar'in Geçmişine Yapacağınız Yolculukta Sizi Neler Bekliyor? Erişim Linki: <https://www.ulucanlarcezaevimuzesi.com.tr/muze/> adresinden 28.02.2021 tarihinde alındı.
- Ulucanlar Cezaevi Müzesi, (2021). Bir Sonraki Durak, Tek Kişilik Hücrelerin Bulunduğu Koridor... Erişim Linki: <https://www.ulucanlarcezaevimuzesi.com.tr/muze/> adresinden 28.02.2021 tarihinde alındı.
- Yankholmes, A., & McKercher, B. (2015). Rethinking slavery heritage tourism. *Journal of Heritage Tourism*, 10(3), 233-247.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Yılmaz, C. (2009). Tarihi Sinop Kalesi Cezaevi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 14(22). 1-16.
- Yin, R. K. (2009). *Case Study Research: Design and Methods (Fourth Edition)*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- Yirik, S., Seyitoğlu, F., & Çakar, K. (2016). From the white darkness to dark tourism: the case of Sarikamish. *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*. 10(3), 245-260.

Yu, H., & Ko, H. T. (2012). Integrating Kano model with strategic experiential modules in developing ICT enabled services: An empirical study. *Management Decision*.

Zheng, C., Zhang, J., Zhang, H., & Qian, L. (2017). Exploring sub-dimensions of intrapersonal constraints to visiting “dark tourism” sites: A comparison of participants and non-participants. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 22(1), 21-33.